

моорганізація. Перспективним є створення і реалізація територіальних програм зайнятості населення.

Для модернізації соціально-трудових відносин необхідне генерування і використання інноваційно-технічного потенціалу і людського капіталу, позиціонування регіону на нових ринках, використання природно-ресурсного потенціалу для побудови нової моделі соціально-економічного розвитку ендегенного характеру, що направлена на підвищення ефективності промислового виробництва через визначення пріоритетних видів економічної діяльності. Пріоритетами регіонального розвитку має бути рекреаційний комплекс, сфера обслуговування, інфраструктура, охорона навколишнього середовища; збереження і відновлення історико-культурної спадщини.

Створення необхідних умов розвитку цих галузей і сфер людської діяльності забезпечить піднесення загального соціально-економічного рівня, який повинен визначатися не тільки загальнодержавними інтересами, а й зумовлюватися потребами й інтересами самого регіону.

Отже, Консолідація зусиль з боку владних структур з метою прискорення модернізації соціально-трудових відносин сприятиме роз-

робці та реалізації різноманітних підходів залежно від рівня соціально-економічного розвитку та пріоритетів відповідного регіону.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Заяць Т. А. Модернізація соціально-трудових відносин у цілях нарощування соціального капіталу [Електронний ресурс] / Т. А. Заяць. – Режим доступу : [http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc\\_Gum/Nznuoa/ekonomika/2011\\_16/38.pdf](http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nznuoa/ekonomika/2011_16/38.pdf). – Назва з екрана.
2. Україна у цифрах у 2010 році / [за ред. О. Г. Осауленка]. – Державний комітет статистики України. – К. : Держаналітінформ, 2011. – 252 с.
3. В Україні збільшився попит на робочу силу [Електронний ресурс] : за матеріалами порталу ubr.ua. – Режим доступу : [http://www.dcz.gov.ua/kha/control/uk/publish/article.jsessionid=C273FF480B2056275B0690A0D2DAC2DB?art\\_id=20763&cat\\_id=1195099](http://www.dcz.gov.ua/kha/control/uk/publish/article.jsessionid=C273FF480B2056275B0690A0D2DAC2DB?art_id=20763&cat_id=1195099). – Назва з екрана.
4. Економічна активність населення України 2009 : стат. зб. // Державний комітет статистики України. – 2010. – № 09/2-23/167 (від 20.07.2010).
5. Держкомстат України : дані від 29.04.2011 р. № 104 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>. – Назва з екрана.

УДК 321.456

# АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ

**Л. М. Чепурда, кандидат економічних наук**

Розвиток соціальної сфери, зростання обсягу послуг є необхідною передумовою практичної реалізації мети держави з соціально-орієнтованою економікою до зростання життєвого рівня населення.

Ринок послуг формується як в Україні загалом, так і в регіонах. Постійно відбувається його наповнення, розширюється асортимент. Разом із тим, потребує поліпшення територіальна організація та якість вироблених і ре-

лізованих послуг. У цьому контексті однією з гострих проблем залишається підвищення якості послуг, з урахуванням попиту на них так званої «модерної» групи суспільства, урбанізації молоді, орієнтованої на високий рівень послуг і широкий їх асортимент; зниження цін на них, удосконалення систем планування виробництва та споживання послуг. Перспективи розвитку послуг пов'язані з можливостями інституціонального забезпечення нових,

більш складних форм соціального, професійного, інтелектуального життя.

Відмінності у структурі ринку послуг і споживання існують у межах кожної області. Порівняльний аналіз питомих показників забезпеченості населення послугами дає змогу зробити найбільш обґрунтовані висновки. Адже для порівняння беруться регіони, які мають близькі соціально-економічні характеристики. Звідси можна зробити висновок, що на розвиток ринку послуг суттєво впливають не лише економічні, демографічні, природно-кліматичні, а й організаційні чинники, тобто менеджмент.

Одним із принципів формування нової моделі ринку послуг в Україні є принцип регіоналізації, яким передбачено, серед іншого, покращення доступності послуг, постійне поліпшення їх якості за рахунок ефективного використання внутрішніх можливостей регіону. Водночас розширення повноважень і відповідальності регіональних і місцевих органів влади за функціонування сфери послуг, особливо її неринкової складової, потребує посилення державної регіональної політики стосовно вирівнювання рівнів розвитку регіонів країни.

Тенденція до збільшення фізичного обсягу реалізованих підприємствами послуг існує в усіх регіонах України – від 2–5 % на рік у

Миколаївській і Чернівецькій областях до 20–30 % в АРК Крим, Львівській, Харківській, Київській областях і м. Києві [1].

Так, за даними 2008 р. було виявлено, що обсяг реалізованих послуг у цілому по Україні за вказаний період становив 203850,8 млн грн. Найбільший обсяг реалізованих послуг населенню зафіксовано у м. Києві (15891,3 млн грн). Крім Києва, значний обсяг послуг реалізованих населенню припадає на Одеську область, де він становив 2779,7 млн грн. У Львівському регіоні обсяг реалізованих послуг населенню становив 2446,2 млн грн.

Безумовно, високий рівень обсягу послуг реалізованих населенню у промислово-розвинутих регіонах: Донецькому (3688,7 млн грн), Дніпропетровському (2945,0 млн грн). Це пов'язано з розвитком виробничої і соціальної інфраструктури.

Ринкові послуги можна визначити як такі, що реалізуються за економічно значущими цінами інституційною одиницею, яка переслідує мету отримання прибутку. Водночас послуги, ціна яких включає лише покриття витрат, а інституційна одиниця, яка надає їх, переслідує виключно соціально корисні цілі, а не отримання прибутку, називаються неринковими (табл. 1).

Таблиця 1

### Порівняльна характеристика ринкових і неринкових послуг [3]

Ринкові послуги	Характеристики	Неринкові послуги
Економічно значуща ціна (покриття витрат на реалізацію і отримання прибутку)	Ціна	Безкоштовне надання чи надання за ціною, що є нижчою 50 % від витрат на їх виробництво
Ціна реалізації = (покриття витрат + прибуток)		Покриття витрат + нульовий прибуток
Отримання прибутку виробником. Забезпечення суспільних потреб	Призначення	Забезпечення суспільних потреб
Продаж. Виробництво і надання послуг усередині підприємства (одного підрозділу – іншому). Надання послуг підприємством власним робітникам у рахунок заробітної плати	Форми надання	Безкоштовне надання. Виробництво інституційними одиницями для власного використання (внутрішнє споживання)

Неринкові послуги (крім послуг державного управління) є безпосередніми учасниками ринку; термін «неринковий» вказує лише на особливості процесу реалізації послуг, коли

держава відіграє роль посередника між виробником і споживачем, при цьому у світовій практиці держава все частіше застосовує ринкові механізми впливу, наприклад, про-

ведення конкурсів для визначення виробника неринкових послуг, медичне страхування, освітні ваучери, надання грантів на здійснення конкретних проектів у сфері обслуговування тощо. Для нефінансових послуг характерне поєднання ринкового та неринкового випуску, пропорції між якими залежать від моделі національної економіки, стратегічних орієнтирів соціально-економічного розвитку країни та можливостей держави забезпечити безоплатність соціально значимих послуг.

Понад половину загального обсягу нефінансових ринкових послуг підприємств реалізовано в семи регіонах: м. Києві, Одеській, Донецькій, Львівській, Дніпропетровській областях і АР Крим. Натомість на 10 останніх за рангом регіонів (Рівненську, Закарпатську, Хмельницьку, Сумську, Чернігівську, Волинську, Житомирську області, м. Севастополь, Чернівецьку, Тернопільську області) припадає менше 9 % реалізованих послуг. У Львівській області, АР Крим, Одеській області та м. Києві зафіксовано вищі за середньоукраїнський показники реалізації послуг у розрахунку на одну особу населення (1358–4953 грн). Дещо нижчі за середній показники були в м. Севастополі, Київській, Дніпропетровській, Харківській, Миколаївській областях (906–1185 грн). Найнижчі – в Луганській, Закарпатській, Во-

линській, Чернівецькій, Сумській, Чернігівській, Хмельницькій, Житомирській, Тернопільській областях (менше 480 грн) [1].

У даний час сфера послуг охоплює широке поле діяльності: від торгівлі та транспорту до фінансування, страхування і найрізноманітнішого посередництва. Готелі та ресторани, пральні та перукарські, учбові та спортивні заклади, туристичні фірми, радіо- та телестанції, консультаційні фірми, медичні установи, музеї, театри та кінотеатри відносяться до сфери послуг. Практично всі організації надають у тій або іншій мірі послуги.

2008 р. у структурі послуг, реалізованих населенню, найбільша частка припадала на послуги транспорту та зв'язку (62,1 %), із них – на транспорт припадало 22,2 %, на послуги пошти та зв'язку – 37,8 %. Також значна частка реалізованих населенню послуг припадала на операції з нерухомим майном (9,3 %).

У сфері торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів і предметів особистого вжитку спостерігається зростання обсягу наданих послуг у всіх регіонах України, крім Хмельницького, де 2008 р. відбулось зменшення обсягу наданих послуг на 10,5 %. Найбільший приріст протягом 2008 р. було зафіксовано в Одеській (+77,1 %) і Донецькій (+60,0 %) областях (табл. 2).

Таблиця 2

**Обсяг реалізованих послуг із торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів і предметів особистого вжитку та діяльність готелів і ресторанів (тис. дол. США) [3]**

Регіон, місто	Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів і предметів особистого вжитку				Діяльність готелів і ресторанів			
	2006 р.	2007 р.	2008 р.	Відхилення 2008/2007 рр., %	2006 р.	2007 р.	2008 р.	Відхилення 2008/2007 рр., %
АР Крим	38563,2	57851,8	79360,2	37,2	501995,7	665709,9	831727,3	24,9
Вінницький	12947,7	24348,4	22415,6	-7,9	15515,4	16902,3	20497,9	21,3
Волинський	20702,1	32181,1	39397,3	22,4	17489,9	20711,5	26409,5	27,5
Дніпропетровський	73408,6	111785,8	124809,7	11,7	71409,9	83535,9	105381	26,2
Донецький	77132,8	103337,4	165328,9	60	151828,8	209146,6	213597,5	2,1
Житомирський	21584,4	39526,4	41587,9	5,2	6287	6390,2	11935,6	86,8
Закарпатський	9204,1	11762,2	14141,8	20,2	36011,3	33472,7	54532,6	62,9

Продовж. табл. 2

Регион, місто	Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів і предметів особистого вжитку				Діяльність готелів і ресторанів			
	2006 р.	2007 р.	2008 р.	Відхилення 2008/2007 рр., %	2006 р.	2007 р.	2008 р.	Відхилення 2008/2007 рр., %
Запорізький	35985,1	37248,2	49972,2	34,2	84588,3	112785,2	132681,8	17,6
Івано-Франківський	13350	24129,6	25150,7	4,2	17495,1	23854,4	45683,9	91,5
Київський	46682,1	73385,1	105360,7	43,6	13350,3	12305,9	15982	29,9
Кіровоградський	9150,1	10090,3	12066,5	19,6	11085,2	13693,2	12758,1	-6,8
Луганський	28814,6	48139,6	47048,5	-2,3	16632,7	21039,4	29346	39,5
Львівський	58336,8	77920,7	114379,6	46,8	89407,5	104943,5	221600,1	111,2
Миколаївський	12814,7	20343,7	116089,6	47,6	38247,9	34004,8	55930,7	64,5
Одеський	37757,7	52011,8	92107,4	77,1	127031	180062	162564,9	-9,7
Полтавський	18753	25166,5	34807,3	38,3	27056,1	31308,1	35647,7	13,9
Рівненський	14337,3	21533	33375,4	55	12707,7	15672,5	9914,3	-36,7
Сумський	10216,1	12937,7	18270,3	41,2	13465,8	16969,3	26092,8	53,8
Тернопільський	14652,2	25379,9	30006,9	18,2	10436,5	13156,7	12802,4	-2,7
Харківський	65836,4	91956,8	112018,4	21,8	39165,9	60269	89657,6	48,8
Херсонський	24904,8	39517,3	39395,3	-0,3	70898,6	82648,6	102872	24,5
Хмельницький	8070	7246,8	6487,9	-10,5	8348,3	15070,8	18457,4	22,5
Черкаський	11340,9	17565,6	23714,2	35	10880,6	13679,3	17613,9	28,8
Чернівецький	3198	4710,7	5880,8	24,8	11730,6	11253,2	14880,5	32,2
Чернігівський	7698,6	7796,7	10872,8	39,5	10399,2	12324,6	17476,6	41,8
м. Київ	217551,5	342430,1	425406,8	24,2	766415,6	1080345	1476337	36,7
м. Севастополь	4236,8	5770	5953,8	3,2	26549,9	33919,8	45319,1	33,6

У структурі реалізованих послуг у сфері торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів і предметів особистого вжитку найбільша частка припадала на м. Київ (понад 25 % загального обсягу наданих послуг). Значна частка також припадала на Дніпропетровський (8,4 %), Донецький (7,8 %), Харківський (6,9 %) регіони. Найменша частка припадала на Чернівецький регіон (0,36 %) та на м. Севастополь (0,44 %).

Для регіонів України притаманне зростання обсягу наданих послуг транспорту та зв'язку, операцій із нерухомим майном, оренди, інжинірингу та інших послуг підприємцям. Традиційно у структурі наданих послуг найбільша частка припадала у 2008 р. на м. Київ, причому для міста характерна тенденція до збільшення обсягу наданих послуг у даній сфері (табл. 3).

Серед усього спектра наданих послуг особливий інтерес становлять послуги, які є най-

більш соціально значущими, зокрема освітні, медичні тощо.

Протягом останніх років спостерігається тенденція до зростання кількості студентів, які навчаються у вищих навчальних закладах III–IV рівнів акредитації. Натомість за 2007/2008 н. р. зменшилась кількість студентів, які навчаються у вищих навчальних закладах I–II рівнів акредитації на 7,4 %. 2008 р. вищі навчальні заклади різних рівнів акредитації підготували 56,0 тис. магістрів, 265,0 тис. спеціалістів, 38,7 тис. бакалаврів і 191,9 тис. молодших спеціалістів (табл. 4).

Тенденція до зростання обсягу наданих послуг характерна також для сфери охорони здоров'я та надання соціальної допомоги практично у всіх регіонах України. У загальній структурі наданих медичних послуг та соціальної допомоги України найбільша частка припадала на Дніпропетровський (50,9 %), Донецький регіон (40,8 %) та м. Київ (39,8 %).

Таблиця 3

**Обсяг реалізованих послуг транспорту та зв'язку, операцій з нерухомим майном, оренди, інжинірингу й інших послуг підприємцям (тис. дол. США) [3]**

Регіон, місто	Діяльність транспорту та зв'язку				Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг і надання послуг підприємцям			
	2006 р.	2007 р.	2008 р.	Відхилення 2008/2007 рр.,%	2006 р.	2007 р.	2008 р.	Відхилення 2008/2007 рр.,%
АР Крим	2829781,6	3382160,6	4070204,4	20,3	857947,4	1141446,9	1468065,5	28,6
Вінницький	1087051,8	1295018,7	1683327,4	30,0	255567,6	334848,7	497969,5	48,7
Волинський	882202,2	1063325,9	1311669,7	23,4	217822,9	314824,4	502105,8	59,5
Дніпропетровський	3948662,3	4534100,4	6260881,7	38,1	2021719,1	2664828,6	3708782,9	39,2
Донецький	5635499,7	6349022,8	7802696,3	22,9	2735252,6	4168986,6	5576362,4	33,8
Житомирський	583951,6	665680,6	828210,8	24,4	226073,9	316707,3	433508,3	36,9
Закарпатський	827209,1	1150941,8	1274418	10,7	148773	212826,1	349419,2	64,2
Запорізький	1452888,2	1876425,5	2272039,1	21,1	800184,3	1029228,6	1281744	24,5
Івано-Франківський	760584,5	923076,8	1389078,2	50,5	254377,1	369256	469132,2	27,0
Київський	1741832,2	2401330,2	4113893,9	71,3	658067,6	1103927,9	588100,9	-46,7
Кіровоградський	1448485,2	1704351,6	2321768,1	36,2	138361,5	203227,6	275901,8	35,8
Луганський	1850281,6	2317455	2754764,9	18,9	593725,1	798428,7	1005727,1	26,0
Львівський	3761431,8	4266321,6	5672456,1	33,0	1455381,9	1637381,1	2316193,3	41,5
Миколаївський	1640598,7	1788184,5	2561769	43,3	394211,1	513044,7	866563,4	68,9
Одеський	8629008,6	9926523,7	1513590,5	-84,8	1534922,5	2273864	2930941,7	28,9
Полтавський	1124614,5	1428831,1	1838939,3	28,7	456240,9	674591,5	893018,6	32,4
Рівненський	1039204,4	1216148,7	1518227,4	24,8	194419,8	267201	379309,6	42,0
Сумський	769793	921474,9	1139163,6	23,6	311458,7	440585,8	569040,8	29,2
Тернопільський	520011,3	611448,4	715966	17,1	154475,3	216524,1	317602,9	46,7
Харківський	2990597,7	3480765,7	3870525,6	11,2	2269325,1	3394925,3	4470956,6	31,7
Херсонський	1152915,9	1365448,6	1749661,3	28,1	245280	321958,9	462930,1	43,8
Хмельницький	551775,6	697005	819270	17,5	251026	282654,3	430799,9	52,4
Черкаський	937972	1075137,3	1475763,1	37,3	234517,8	324592,2	413535,8	27,4
Чернівецький	557954,3	663186,6	807175,2	21,7	105341,6	152926,7	209471,3	37,0
Чернігівський	797962,3	900067,2	1090563,8	21,2	213380,6	283647,5	348627,2	22,9
м. Київ	19846098	27127329	31308224	15,4	10639804	16580989	21751790	31,2
м. Севастополь	685166,5	795472,3	1125533,2	41,5	83526,1	137223,9	80595,2	-41,3

Таблиця 4

**Обсяг реалізованих послуг освіти, охорони здоров'я та надання соціальної допомоги, (тис. дол. США) [3]**

Регіон, місто	Освіта				Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги			
	2006 р.	2007 р.	2008 р.	Відхилення 2008/2007 рр.,%	2006 р.	2007 р.	2008 р.	Відхилення 2008/2007 рр.,%
АР Крим	90412,6	127193,6	157070,4	23,5	805214,5	1061086,5	1284980,8	21,1
Вінницький	46948,6	66178,2	63390,1	-4,2	113782,9	129945,1	183965,5	41,6
Волинський	51180,1	31173,3	40938,4	31,3	23528,3	29737,8	31402,3	5,6

Продовж. табл. 4

Регіон, місто	Освіта				Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги			
	2006 р.	2007 р.	2008 р.	Відхилення 2008/2007 рр., %	2006 р.	2007 р.	2008 р.	Відхилення 2008/2007 рр., %
Дніпропетровський	131613,3	172458,6	167179,3	-3,1	87997,4	114556,9	172828,4	50,9
Донецький	162125,4	151353,3	189167,6	25,0	151566,6	181293,2	270000,5	48,9
Житомирський	29129	32604,4	40602,3	24,5	34499,3	32656,2	51992,1	59,2
Закарпатський	22633	27097,4	43638,3	61,0	110330,2	145149,8	191828,4	32,2
Запорізький	174777,6	102572,3	134789,2	31,4	112756,8	127976,1	191763,4	49,8
Івано-Франківський	39623,3	47311,1	59013	24,7	22681,2	25253,8	37614,8	48,9
Київський	37680,3	53737,8	65498,4	21,9	51184,8	68221,5	84296,7	23,6
Кіровоградський	19969,6	21413	29016,7	35,5	7659,3	8961,5	13029,9	45,4
Луганський	27712,9	32634,3	43850	34,4	45221,3	56338,6	80284,3	42,5
Львівський	211452,8	243245,4	321870,3	32,3	513032,4	618263,3	824675,3	33,4
Миколаївський	37230,8	46507,4	66201,1	42,3	45860,9	60019,3	81417,3	35,7
Одеський	131740,1	122755,3	157346,3	28,2	196769,7	219477,2	274938,5	25,3
Полтавський	95774,8	45696,9	58630,1	28,3	110194,1	130104	163625,3	25,8
Рівненський	57809,6	62285,2	77377	24,2	27403,7	27096,8	40229,9	48,5
Сумський	49903,4	24730,7	30440,7	23,1	12397,7	16937,1	23082,8	36,3
Тернопільський	23827,8	24232,6	35950	48,4	27527,8	20694,7	35276,8	70,5
Харківський	107399,4	123881,8	147721,2	19,2	93116,3	111041,6	155209	39,8
Херсонський	39089,8	29820,8	34905,5	17,1	44733,3	51617	67890,7	31,5
Хмельницький	57482,4	34220,4	49112,6	43,5	32616,3	45504,6	65959,6	45,0
Черкаський	40623,5	46559,2	61385,1	31,8	26245,1	28366,2	40314,8	42,1
Чернівецький	22343,8	21783,4	42241	93,9	13256,9	19444,9	21216	9,1
Чернігівський	22642,3	27181,8	47880,1	76,1	15857,7	12570,9	16318,1	29,8
м. Київ	433793,8	454793,7	657280,7	44,5	309381,7	433697,3	606467,3	39,8
м. Севастополь	9775,8	10799,3	18295,3	69,4	18117,2	21391,9	30422,1	42,2

2008 р. реалізація заходів щодо подальшого поліпшення надання медичної допомоги населенню була одним із пріоритетних напрямів діяльності галузі охорони здоров'я.

У сучасних умовах важливу роль у вирішенні соціальних завдань, зокрема щодо формування та стабілізації споживчого ринку для задоволення соціальних потреб і зниження соціальної напруги в суспільстві, відіграє торгівля.

Сьогодні основну частку в торгівлі становлять приватні підприємства; основним мотивом її розвитку є отримання прибутку власниками підприємств; покращення забезпеченості роздрібними торговими підприємствами населення.

Узагальнення щодо територіального та функціонального розвитку роздрібного товарообігу торговельних підприємств України дають змогу зробити висновок про нерівномірність розвитку галузі. Так, у міських поселеннях діяльність торгівлі є інтенсивнішою насамперед за рахунок великої кількості торговельних підприємств. З тієї самої причини активніше розвивається роздрібна мережа, ніж ресторанне господарство.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Бандур С. І. Соціальний розвиток України: сучасні трансформації та перспективи / С. І. Бандур, Т. А. Заяць, В. І. Куценко / за заг. ред. Б. М. Данилишина. – 2-ге вид. допов. і пере-

- роб. – Черкаси : Брама – Україна, 2006. – 620 с.
2. Грищенко І. Формування конкурентного середовища на ринку послуг України / І. Грищенко // Вісник КНТЕУ. – 2007. – № 5. – С. 163–166.
  3. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>. – Назва з екрана.

УДК 331.101

## СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ПРАЦІ В УМОВАХ ПОШИРЕННЯ НЕСТАНДАРТНИХ ФОРМ ЗАЙНЯТОСТІ

О. О. Герасименко, кандидат економічних наук

Практика переконує: глобалізаційні процеси та багатовекторні національні реформи в суспільному житті вимагають переосмислення методології і пошуку ефективних механізмів регулювання відносин у сфері праці. Для реалізації нового формату трансформації соціально-трудової сфери необхідно усунути асиметрію в напрямках економічного та соціального розвитку, що проявляється у врівноваженні відповідальності соціальних партнерів, з одного боку, за досягнення високих економічних результатів і поступальний розвиток підприємства, з іншого – за підвищення якості трудового життя та всебічний розвиток працівників. Нарівні з традиційними інструментами регулювання соціально-трудова відносин сучасна модель передбачає імплементацію тих компонентів, що реалізують соціалізований формат відносин у сфері праці.

Становлення інституту соціальної відповідальності в усьому світі супроводжується підвищеним науковим інтересом і увагою практиків. Проблематика трансформації форм і видів зайнятості в сучасних умовах відображена у працях вітчизняних і зарубіжних учених: М. Волгіна, О. Грішнєвої, Р. Колосової, А. Колота, Е. Лібанової, Н. Лук'янченко, С. Мельника, Г. Назарової, В. Петюха та ін. Теоретико-прикладні здобутки сучасної економічної науки стосуються сучасних тенденцій поширення нестандартних форм зайнятості в умовах глобалізації світової та посилення відкритості національної економіки. Проте

недостатньо дослідженими на сьогодні залишаються питання соціальної відповідальності суб'єктів трудових відносин в умовах інноваційних форм зайнятості, що зумовило вибір теми статті, її головну мету, теоретичну та практичну спрямованість наукових завдань.

Реальністю сьогодення є те, що трудові відносини стають гнучкішими: поширились нетрадиційні (нестандартні) форми зайнятості та режими робочого часу, що посилює актуальність соціальної відповідальності роботодавців і профспілок. Диверсифікація зайнятості, з одного боку, перетворюється у важливу конкурентну перевагу для роботодавця та передумову підвищення якості трудового життя для найманого працівника, з іншого – створює низку соціальних ризиків для обох сторін.

Передусім слід підкреслити, що неповна зайнятість і телеробота підвищують шанси працевлаштування та зайнятості для соціально вразливих верств населення – осіб з обмеженими фізичними можливостями, молоді, матерів з дітьми, створюючи можливості виконувати роботу вдома, поєднувати навчання в університетах чи особисті справи з трудовою діяльністю. Використання таких форм зайнятості як поділ робочого місця між декількома співробітниками спрощує запровадження системи коучингу, полегшує адаптацію у процесі працевлаштування нових співробітників. Гнучкий робочий час сприяє більш гармонійному поєднанню роботи й особистого життя, що є одним з базових положень концепції гід-